
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DÖVLƏT GÖMRÜK KOMİTƏSİ

SƏRƏNCAM

Nº 100/026

Bakı şəhəri

«13» Or 2015-ci il

“Azərbaycan Respublikası xarici ticarətinin gömrük statistikasının Metodologiyası”nın təsdiqi haqqında

Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinin 317-ci maddəsinin tələblərinin yerinə yetirilməsini təmin etmək məqsədi ilə “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnamə”nin 5.6.11-ci yarımbəndinə əsasən:

1. “Azərbaycan Respublikası xarici ticarətinin gömrük statistikasının Metodologiyası” təsdiq edilsin (əlavə olunur).
2. Statistika və İnformasiya Texnologiyaları Baş İdarəsi (Iqbəl Babayev) xarici ticarətin gömrük statistikası məlumatlarının bu Metodologiyaya uyğun hazırlanmasını təmin etsin.
3. “Azərbaycan Respublikası xarici ticarətinin gömrük statistikasının Metodologiyası”nın təsdiq edilməsi haqqında Dövlət Gömrük Komitəsinin 15 fevral 1999-cu il tarixli 11 nömrəli əmri ləğv edilsin.
4. İşlər İdarəsi (Rizvan Mustafayev) sərəncamın və Metodologiyanın Komitə sistemine daxil olan bütün gömrük orqanlarına göndərilməsini təmin etsin.

Sədr

Aydın Əliyev

Azərbaycan Respublikası
Dövlət Gömrük Komitəsinin
“13” 02 2015-ci il tarixli
100026 sayılı sərəncamı ilə
təsdiq edilmişdir

Azərbaycan Respublikası xarici ticarətinin gömrük statistikasının Metodologiyası

1. Ümumi müddəələr

1.1. “Azərbaycan Respublikası xarici ticarətinin gömrük statistikasının metodologiyası” (bundan sonra - Metodologiya) Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə (bundan sonra- Gömrük Məcəlləsi) və rəsmi statistika haqqında qanunvericiliyinə uyğun olaraq hazırlanmışdır və Azərbaycan Respublikası xarici ticarətinin gömrük statistikasının (bundan sonra - gömrük statistikası) aparılmasının qaydalarını və üsullarını müəyyən edir.

1.2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən gömrük statistikasının aparılmasının hüquqi əsasını Gömrük Məcəlləsi, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnamə və gömrük işi sahəsində digər qanunvericilik aktları təşkil edir.

1.3. Metodologiya hazırlanan zaman BMT Statistika Komissiyasının materiallarından və MDB iştirakçı dövlətlərin xarici ticarətin gömrük statistikasının Vahid Metodologiyasından istifadə edilmişdir.

1.4. Metodologianın məqsədi – qanunverici və icra hakimiyyət orqanları, milli və beynəlxalq təşkilatlar, elmi-tədqiqat müəssisələri və digər çoxsaylı istifadəçilərin tələblərinə daha dolğun cavab verən gömrük statistikasını formalasdırmaq üçün konseptual əsasları müəyyən etməkdir.

1.5. Metodologiya Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq praktikada qəbul olunmuş uçot və statistika sisteminə kecid tədbirlərinin həyata keçirilməsinə kömək edir.

1.6. Metodologianın müddəələri əsasında gömrük statistikasının göstəriciləri formalasdırılır, dərc olunur, analitik materiallar hazırlanır, istifadəçilərin sorğularına cavab verilir və tərəfdaş ölkələrlə ticarət əlaqələrinin göstəriciləri müqayisəli təhlil olunur.

2. Gömrük statistikasının predmeti

2.1. Gömrük statistikası Azərbaycan Respublikasının mallarla xarici ticarətinin uçotunu aparır və xidmətlərlə xarici ticarətini nəzərə almır.

2.2. Gömrük statistikası digər ölkələrlə ticarət münasibətlərinin vəziyyətini və dinamikasını xarakterizə etməklə aşağıdakı məsələləri həll edir:

2.2.1. Azərbaycan Respublikası üzrə idxlə və ixrac olunan malların (tranzitdən başqa) tam və düzgün uçotunun aparılmasını təmin edir;

2.2.2. xarici ticarət əlaqələrinin dinamikası, quruluşu və əsas istiqamətlərini ölkənin makroiqtisadi vəziyyəti ilə əlaqəli şəkildə təhlil etməklə xarici iqtisadi fəaliyyətin inkişafına və xarici ticarət əlaqələrinin genişlənməsinə kömək edir;

2.2.3. xarici ticarət siyasəti və xarici ticarətin dövlət tənzimlənməsi sahəsində qərarların qəbul olunması üçün dövlətin qanunverici və icra orqanlarını gömrük statistikası məlumatları ilə təmin edir;

2.2.4. dövlət bütçəsinə daxil olan gömrük ödənişlərinə nəzarəti həyata keçirmək, xarici iqtisadi fəaliyyətin tarif və qeyri-tarif dövlət tənzimlənməsi tədbirlərinin təhlil edilməsi üçün aidiyəti orqanları gömrük statistikası məlumatları ilə təmin edir;

2.2.5. gömrük və digər valyuta nəzarəti orqanlarının səlahiyyətləri çərçivəsində valyuta nəzarəti tədbirlərinin aparılması üçün gömrük statistikası məlumatlarını formalaşdırır;

2.2.6. dövlətin tədiyə balansının tərtib edilməsi üçün aidiyəti orqanları gömrük statistikası məlumatları ilə təmin edir;

2.2.7. ölkənin milli hesablar sistemi və tədiyə balansı sistemində makroiqtisadi göstəricilərin proqnozlaşdırılması üçün ilkin məlumatları formalaşdırır;

2.2.8. daxili bazarın qorunması və milli iqtisadiyyatın stimullaşdırılması tədbirlərinin həyata keçirilməsinə yardım edir;

2.2.9. xarici ticarət əlaqələrinin həyata keçirildiyi ölkələrlə gömrük statistikası göstəricilərinin müqayisəliliyini təmin edir;

2.2.10. dövlətin həyata keçirdiyi xarici iqtisadi siyasət tədbirlərindən irəli gələn digər məsələləri həll edir.

3. Metodologiyada istifadə olunan əsas anlayışlar

3.1. Bu Metodologiyanın məqsədləri üçün aşağıdakı anlayışlardan istifadə olunur:

3.1.1 Gömrük ərazisi – Azərbaycan Respublikasının quru ərazisi, daxili suları, Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsi (o cümlədən, onda yerləşən adalar, sünə adalar, qurğular və tikililər) və onların üzərindəki hava məkanı;

Azərbaycan Respublikasının ərazisi vahid gömrük ərazisidir.

3.1.1. Sərbəst zona – gömrük ərazisinin, gətirilən mallara gömrük rüsumlarının və vergilərin, habelə ticarət siyasəti tədbirlərinin tətbiq olunmayan hissəsi;

Azərbaycan Respublikası ərazisindəki sərbəst zonalarda olan mallara (Gömrük Məcəlləsində və gömrük işi üzrə Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarında müəyyən edilən hallar istisna edilməklə) gömrük rüsumları və vergilərinin, həmçinin dövlət tərəfindən qəbul edilən iqtisadi qadağalar və məhdudiyyətlərin tətbiqi baxımından gömrük ərazisindən kənardə olan mal kimi baxılır.

3.1.2. Statistik ərazi – gömrük statistikası məlumatlarının yiğilmasının həyata keçirildiyi ərazi;

Ölkənin statistik ərazisinə daxildir:

a) ölkənin quru ərazisi, ərazi suları, hava məkanı, həmçinin beynəlxalq sularda yerləşən və ölkənin yurisdiksiyasında olan və ya balıq ovlamaq, dənizin dibindən yanacaq və mineral xammal çıxarmaq baxımından tam hüquqa malik olduğu ərazi suları, kontinental şelf və hava məkanı;

b) digər ölkələrin ərazisində yerləşən (ərazisində yerləşdiyi hökumətin rəsmi icazəsi ilə) və diplomatik, hərbi və digər məqsədlər üçün istifadə olunan ərazi anklavlari-səfirliliklər, konsulluqlar, nümayəndəliklər, hərbi bazalar, elmi-tədqiqat stansiyaları və digər obyektlər.

Azərbaycan Respublikasının coğrafi sərhədləri daxilində yerləşən və digər dövlətlər və ya beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən istifadə olunan (Azərbaycan hökumətinin rəsmi icazəsi ilə) ərazi eksklavları ölkənin statistik ərazisinə daxil edilmir.

c) Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaradılan istənilən sərbəst zonalar və gömrük anbarları, daxili emal əraziləri;

d) digər ölkələrin ərazisində yerləşən və beynəlxalq müqavilələr əsasında Azərbaycan Respublikasının gömrük xidməti tərəfindən istifadə olunan ərazilər.

3.1.3. Gömrük sərhədi – gömrük ərazisinin hüdudları, eləcə də sərbəst zonaların sərhədləri;

3.1.4. Mallar – gömrük sərhədindən keçirilən valyuta, valyuta sərvətləri, qaz, neft, elektrik enerjisi də daxil olmaqla, istənilən daşınar əmlak, o cümlədən bu Metodologiyanın 3.1.6-ci bəndində qeyd olunan nəqliyyat vasitələri istisna olmaqla, nəqliyyat vasitələri;

3.1.5. Nəqliyyat vasitələri - sərnişinlərin və yüklerin beynəlxalq daşınması üçün istifadə olunan hava, dəmiryol, dəniz, daxili su, avtomobil nəqliyyatı vasitələri, o cümlədən konteynerlər, qoşqular, yarımqoşqular və digər nəqliyyat avadanlıqları, həmçinin nəqliyyat vasitələrinin normal istismarı üçün onun texniki göstəricilərində nəzərdə tutulmuş və onlarla birlikdə daşınan ehtiyat hissələri, ləvazimatlar və avadanlıqlar, yanacaq-sürtkü materialları;

3.1.6. Daxili mallar – Azərbaycan Respublikasında tamamilə istehsal olunmuş, yaxud emala məruz qalma meyarlarına uyğun olaraq kifayət qədər emal edilmiş və ya sərbəst dövriyyə üçün buraxılmış mallar;

3.1.7. Xarici mallar – bu Metodologiyanın 3.1.7-ci bəndində göstərilən mallardan başqa, digər mallar və ya daxili mal statusunu itirmiş mallar;

3.1.8. İdxal – ölkə ərazisinə malların gətirilməsi;

3.1.9. İxrac - ölkə ərazisindən malların aparılması;

3.1.10. Gömrük proseduru – Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq, gömrük məqsədləri üçün mallara şamil edilən tələbləri, həmçinin gömrük ərazisində və ya ondan kənarda onlardan istifadə və ya onlar haqqında sərəncam vermə qaydalarını müəyyən edən normaların məcmusu;

4. Gömrük statistikası göstəricilərinin formallaşmasının mənbələri

4.1. Gömrük statistikası mallar üçün gömrük bəyannamələrində, təkrar ixrac bildirişində və gömrük orqanına təqdim edilən digər sənədlərdə olan məlumatlar əsasında formallaşdırılır.

4.2. Su, dəmiryol, avtomobil və hava nəqliyyatı ilə daşınan malların idxalı və ixracının qeydiyyatı onlara dair tərtib olunmuş gömrük bəyannamələrində eks olunan malların buraxılma tarixinə əsasən aparılır.

4.3. Boru kəməri nəqliyyatı ilə daşınan malların (neft, neft məhsulları, qaz, su), həmçinin elektrik ötürüdü xətləri vasitəsilə ötürülən elektrik enerjisinin idxalı və ixracının qeydiyyatı boru kəməri və elektrik ötürüdü xətlərinin ötürüdü-nəzarət məntəqələrində tərtib edilmiş gömrük bəyannaməsinin rəsmiləşdirildiyi vaxta görə aparılır.

5. Gömrük statistikası göstəricilərinin əhatə dairəsi

5.1. Xarici ticarətin gömrük statistikasında ölkəyə gətirildikdə onun maddi ehtiyatlarını artırı, aparıldığda isə maddi ehtiyatlarını azaldan bütün mallar nəzərə alınır.

5.2. Tranzit mallar, həmçinin ölkə ərazisinə müvəqqəti gətirilən və ya ölkə ərazisindən müvəqqəti aparılan mallar (daxildə və ya xaricdə emal üçün nəzərdə tutulmuş mallar istisna olmaqla) ölkənin material ehtiyatlarını artırıb-azaltmadığı üçün gömrük statistikasına daxil edilmir.

6. Statistik müşahidə həddi

6.1. Statistik müşahidə həddi - malın dəyərinin, miqdarının, netto-çekisinin və malı xarakterizə edən digər göstəricilərin elə minimal həddidir ki, ondan aşağı göstəricilərlə fiziki şəxslər tərəfindən istehsal, yaxud kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan sərhəddən keçirilən mallar gömrük statistikasında nəzərə alınır.

6.2. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydalara uyğun tərtib olunmuş gömrük bəyannaməleri, təkrar ixrac bildirişi və ya digər sənədlər verməklə gömrük orqanlarında bəyan olunmuş bütün mallar statistik müşahidə obyektidir.

6.3. Fiziki şəxslər tərəfindən şəxsi istifadə üçün (istehsal, yaxud kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan) gömrük rəsmiləşdirilməsi aparılmadan sərhəddən keçirilən malların statistik müşahidə həddi Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir.

7. Xarici ticarətin ucot sistemi

7.1. Xarici ticarətin ucot sistemi ölkəyə gətirilən və ölkədən aparılan mal axının idxal və ixracə daxil olunmasını xarakterizə edir.

7.2. Beynəlxalq təcrübədə gömrük statistikasının aparılması üçün iki sistem - ümumi və xüsusi ticarət ucot sistemləri tətbiq olunur.

7.3. Ümumi ticarət ucot sistemi tətbiq olunan zaman ölkənin statistik ərazisinə gətirilən və bu ərazidən aparılan bütün malların ucotu aparılır.

7.4. Xüsusi ticarət ucot sistemi tətbiq olunan zaman ölkənin statistik ərazisi gömrük ərazisinin bir hissəsini əhatə edir və gömrük ərazisinin statistik əraziyə aid olmayan hissəsinə gətirilən və ya oradan aparılan malların statistik ucotu aparılmır.

7.5. Azərbaycan Respublikası xarici ticarətinin gömrük statistikası ümumi ticarət ucot sistemi əsasında aparılır.

7.6. Gömrük statistikasının ümumi ticarət uçot sistemində aşağıdakı mallar nəzərə alınır:

7.6.1. İdxalda:

7.6.1.1. sərbəst dövriyyə üçün buraxılış gömrük proseduru altında yerləşdirilən mallar;

7.6.1.2. təkrar idxal gömrük proseduru altında yerləşdirilən mallar;

7.6.1.3. daxildə emal xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilən mallar;

7.6.1.4. xaricdə emal xüsusi gömrük prosedurunun müddəti başa çatdıqdan sonra gətirilən mallar;

7.6.1.5. ölkə ərazisinə gətirilib gömrük anbarı və sərbəst zona xüsusi gömrük prosedurları altında yerləşdirilən mallar;

7.6.1.6. son istifadə xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilən mallar;

7.6.1.7. ölkə ərazisinə gətirilib dövlətin xeyrinə imtina edilən mallar;

7.6.2. İxracda:

7.6.2.1. ixrac gömrük proseduruna müvafiq olaraq göndərilən mallar;

7.6.2.2. təkrar ixrac gömrük proseduruna müvafiq olaraq göndərilən mallar;

7.6.2.3. daxildə emal edildikdən sonra göndərilən mallar;

7.6.2.4. xaricdə emal xüsusi gömrük proseduruna müvafiq olaraq göndərilən mallar;

7.6.2.5. gömrük anbarı və sərbəst zona xüsusi gömrük prosedurları altında yerləşdirilməsi başa çatandan sonra göndərilən mallar;

7.6.2.6. son istifadə xüsusi gömrük prosedurunun müddəti bitdiqdən sonra göndərilən mallar.

7.7. Gömrük statistikasının ümumi ticarət uçot sistemində aşağıdakı mallar nəzərə alınır:

7.7.1. ölkə ərazisindən tranzit keçən mallar;

7.7.2. müvəqqəti gətirilən (aparılan) mallar;

7.7.3. müvəqqəti saxlanc xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilən mallar;

7.7.4. gömrük anbarı, sərbəst zonada yerləşdirilən və ölkənin gömrük ərazisindən aparılmaq üçün nəzərdə tutulan daxili mallar;

7.7.5. ölkənin ərazisində məhv edilən xarici mallar;

7.7.6. səfirlilik, konsulluq, beynəlxalq təşkilatların yanında nümayəndəliklərin və ölkənin xaricdə yerləşən digər rəsmi nümayəndəliklərinin fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün ölkənin gömrük ərazisindən aparılan mallar;

7.7.7. xarici ölkələrin səfirlilik, konsulluq və digər rəsmi nümayəndəliklərinin, beynəlxalq təşkilatların nümayəndəliklərinin fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən mallar;

7.7.8. xaricdə dislokasiya olunan hərbi hissələr üçün keçirilən mallar;

7.7.9. xarici dövlətin ərazisindən keçməklə gömrük orqanları arasında daşınan daxili mallar;

7.7.10. təbii fəlakət və digər fövqəladə vəziyyətlərin nəticələrini aradan qaldırmaq, qəza-xilasetmə tədbirlərini həyata keçirmək, o cümlədən zərərçəkmişlərə paylamaq və onlara yardım etmək məqsədilə keçirilən və sonradan qaytarılması nəzərdə tutulan mallar.

8. Gömrük statistikasına daxil edilən mallar

8.1. Malların gömrük sərhədindən keçirilmə xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq onların gömrük statistikasında nəzərə alınıb-alınmaması müəyyən edilir.

8.2. Aşağıdakı mallar gömrük statistikasına daxil edilir:

8.2.1. Qeyri-monetary qızıl, ödəmə vasitəsi kimi olmayan qiymətli metallar;

Monetary qızıl dedikdə, ölkənin pul-kredit tənzimlənməsi siyasetini həyata keçirən dövlət orqanının sərəncamında olan və ehtiyat aktiv kimi istifadə olunan qızıl başa düşülür.

8.2.1. Tə davüldə olmayan banknotlar, qiymətli kağızlar və sikkələr;

Bu kateqoriyaya dövriyyəyə buraxılmamış və ya dövriyyədən çıxarılmış banknotlar, qiymətli kağızlar, sikkələr aid edilir. Onlara maliyyə vasitəsi kimi yox, mal kimi baxılır və idxal və ya ixrac olunan digər mallar kimi xarici ticarət dövriyyəsinə daxil edilir.

8.2.2. Barter müqavilələri vasitəsilə sərhəddən keçirilən mallar;

8.2.3. Alqı-satqısı dövlət hesabları vasitəsi ilə həyata keçirilən mülki və hərbi təyinatlı mallar;

8.2.4. Humanitar və texniki yardım;

8.2.5. Hədiyyə və bəxşislər;

8.2.6. Hərbi təyinatlı mallar;

8.2.7. Konsiqnasiya müqavilələri üzrə keçirilən mallar;

8.2.8. Xarici investisiyalı müəssisələrin nizamnamə fondu kimi gətirdiyi və öz istehsalı olaraq apardığı mallar;

8.2.9. Məlumat və program təminatı vasitələri. Bu kateqoriyaya ümumi və ya kommersiya məqsədləri üçün kompüter program təminatları, audio-video materiallar, istifadəçi təlimatları daxil edilir (konkret müştərinin ehtiyacları üçün hazırlanmış program təminatı və ya eyniləşdirilə bilən istənilən tip orijinal əsərlərdən başqa);

8.2.10. Geriyə qaytarılan mallar;

Əvvəllər ixrac olunan və geriyə qaytarılan mallar onların qayıtma tarixində idxala daxil edilir. Analoji olaraq əvvəllər idxal edilən mallar onların qayıtma tarixində ixraca daxil edilir.

8.2.11. Şirkətin və müəssisələrin öz filialları və ya bölmələri arasında apardığı əməliyyatlar nəticəsində sərhəddən keçirilən mallar;

8.2.12. Ölkə limanlarında xarici ölkəyə məxsus gəmilərdən boşaldılan və ya Azərbaycana məxsus gəmilərin açıq dənizdə digər ölkəyə məxsus gəmilərdən əldə etdiyi balıq və digər dəniz məhsulları, dənizin dibində çıxarılan minerallar;

8.2.13. Bunker yanacağı, ballast, ərzaq ehtiyatı və digər materiallar aşağıdakı hallarda nəzərə alınır:

a) Azərbaycan Respublikasının ərazisində xarici ölkəyə məxsus dəniz və çay gəmiləri, uçan aparatlara satıldıqda;

b) Azərbaycan Respublikasının ərazisində ölkənin dəniz və çay gəmiləri, uçan aparatlarının xarici ölkəyə məxsus dəniz və çay gəmiləri, uçan aparatlardan alındıqda və ya ölkə limanlarında xarici ölkəyə məxsus dəniz və çay gəmiləri, uçan aparatlardan boşaldıqda.

8.2.14. Poçtla və ya kuryer xidməti ilə göndərilən mallar (əgər malın həcmi və ya dəyəri qanunla müəyyən olunmuş həddən çox olarsa);

8.2.15. İşləyən qeyri-rezidentlər də daxil olmaqla, bütün kateqoriyalardan olan şəxslərin qanunla müəyyən edilmiş statistik müşahidə həddi normasından artıq keçirdiyi mallar;

8.2.16. Emal üçün və ya emal edildikdən sonra (hazır məhsul) keçirilən mallar;

8.2.17. Rüsumsuz ticarət mağazalarına göndərilən daxili mallar;

8.2.18. Təbii fəlakət və digər fövqəladə vəziyyətlərin nəticələrini aradan qaldırmaq, qəza-xilasetmə tədbirlərini həyata keçirmək, o cümlədən zərərçəkmışlərə paylamaq və onlara yardım etmək məqsədilə keçirilən və sonradan qaytarılması nəzərdə tutulmayan mallar.

9. Gömrük statistikasına daxil edilməyən mallar

9.1. Miqdari və ya dəyəri statistik müşahidə həddini aşmayan mallar.

9.2. Ölkə ərazisindən tranzit keçən və ya ölkə ərazisində yalnız boşaldılıb yüklənən mallar.

9.3. Müvəqqəti aparılan və ya gətirilən mallar.

9.4. Monetar qızıl, tə davüldə olan milli və xarici valyuta (numizmatika məqsədləri üçün istifadə edilənlərdən başqa), qiymətli kağızlar.

9.5. Mülkiyyət hüquqları rezidentdən qeyri-rezidentə sərhədi keçirilmədən verilən qeyri-maliyyə aktivləri.

9.6. Kommersiya əməliyyatları predmeti olmayan mallar:

9.6.1. fiziki şəxslər tərəfindən şəxsi istifadə üçün keçirilən, miqdari və dəyəri qanunla müəyyən olunmuş həddən çox olmayan mallar;

9.6.2. abunəcılərə göndərilən qəzet və jurnallar, digər dövri nəşrlər;

9.6.3. xarici dövlətlərin diplomatik və digər nümayəndəliklərinin (səfirlilik, konsulluq, elmi təşkilatlar və ya hərbi bazalar), həmçinin ölkə ərazisində yerləşən beynəlxalq təşkilatların keçirdikləri mallar;

9.6.4. konkret müştərinin ehtiyacları üçün hazırlanmış program təminatı və ya identifikasiya oluna bilən istənilən tip orijinal əsər yazılmış məlumat daşıyıcıları.

9.7. Beynəlxalq daşımaları həyata keçirən nəqliyyat vasitələri.

9.8. Beynəlxalq daşımaları həyata keçirən nəqliyyat vasitələrinin normal istismarı üçün nəzərdə tutulan texniki təchizat vasitələri, yanacaq və digər mallar (8.2.13-cü bənddə göstərilənlərdən başqa).

9.9. Nəqliyyat vasitəsi sərnişinlərinin və heyət üzvlərinin istifadəsi üçün nəzərdə tutulan ərzaq ehtiyatı və digər mallar.

9.10. Azərbaycana məxsus və ya rezidentlər tərəfindən icarəyə götürülmüş gəmilər tərəfindən tutularaq və ya istehsal olunaraq ölkəyə gətirilən dəniz məhsulları.

9.11. Ölkənin gömrük sərhədlərindən kənarda yerləşən Azərbaycana məxsus və ya rezidentlər tərəfindən icarəyə götürülən nəqliyyat vasitələri üçün aparılan yanacaq və sürtkü materialları.

9.12. Texniki xidmət göstərməsi üçün sərhəddən keçirilən nəqliyyat vasitələri.

9.13. Təmir olunmaq üçün sərhəddən keçirilən nəqliyyat vasitələri.

9.14. Sərgi eksponatları.

- 9.15. İdman yarışları, tamaşalar və analoji tədbirlər üçün keçirilən mallar.
- 9.16. Girov əşyaları və öhdəliyi təmin edən digər vasitələr.
- 9.17. Mal nümunələri.
- 9.18. Rüsumsuz ticarət mağazalarına gətirilən xarici mallar.
- 9.19. Sərhəddən keçirilən malların daşınması üçün qablaşdırma materialları.
- 9.20. Əvvəllər hər hansı bir gömrük proseduru altında yerləşdirilərək gömrük statistikasına daxil edilən və sonradan ölkədən çıxarılmadan gömrük proseduru dəyişdirilən mallar.

10. Gömrük statistikasının əsas göstəriciləri

10.1. Xarici ticarətin gömrük statistikasının formalaşdırılması üçün aşağıdakı göstəricilərdən istifadə olunur:

- 10.1.1. malın kodu;
- 10.1.2. malın adı;
- 10.1.3. malın hərəkət istiqaməti (idxal, ixrac);
- 10.1.4. hesabat dövrü;
- 10.1.5. gömrük proseduru;
- 10.1.6. malın mənşə ölkəsi;
- 10.1.7. malın təyinat ölkəsi;
- 10.1.8. malı göndərən ölkə;
- 10.1.9. ticarət edən ölkə;
- 10.1.10. malın statistik dəyəri (ABŞ dolları ilə);
- 10.1.11. malın gömrük dəyəri (Azərbaycan Respublikasının milli valyutası ilə);
- 10.1.12. malın invoys dəyəri (müzəqavilənin bağlılığı valyuta ilə);
- 10.1.13. malın netto çəkisi (kq);
- 10.1.14. malın brutto çəkisi (kq);
- 10.1.15. əlavə ölçü vahidinin adı və kodu;
- 10.1.16. əlavə ölçü vahidi üzrə malın miqdarı;
- 10.1.17. malı sərhəddən keçirən nəqliyyatın növü;
- 10.1.18. sövdələşmənin xüsusiyyəti;
- 10.1.19. malın keçirilmə xüsusiyyəti.

10.2. Xarici ticarətin gömrük statistikasının formalaşdırılması üçün digər göstəricilərdən də istifadə oluna bilər.

11. Malların təsnifikasi

11.1. Xarici ticarətin gömrük statistikasında malların təsnifikasiının aparılması üçün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilən "Xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası"ndan (bundan sonra – XİFMN) istifadə olunur.

11.2. XİFMN Ümumdünya Gömrük Təşkilatının malların təfsiri və kodlaşdırılmasının Harmonikləşdirilmiş Sistemi, Avropa İttifaqının Kombinə Edilmiş Sistemi və Müstəqil Dövlətlər Birliyinin xarici iqtisadi fəaliyyətin vahid mal nomenklaturası əsasında hazırlanmışdır.

11.3. XİFMN-nin şərh etmə qaydaları, istifadə olunan ölçü vahidləri, mal bölmələri və qrupları onun struktur elementləridir.

11.4. XİFMN-nin struktur elementlərinin qruplaşma qaydaları, onların adları və formallaşma mənbələri aşağıdakı cədvəldə verilmişdir:

Struktur elementin adı	Mal alt yardımçı mövqeyi									
	Mal yardımçı mövqeyi									
	Mal mövqeyi									
	Mal qrupu									
Kodun səviyyəsi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Formalaşma mənbələri	ÜGT-nin Harmonikləşdirilmiş Sistemi									
	Aİ-nin Kombinə Edilmiş Sistemi									
	MDB xarici iqtisadi fəaliyyətin vahid mal nomenklaturası									
	Azərbaycan Respublikası xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası									

12. Malların statistik dəyəri

12.1. Gömrük statistikasına daxil edilən bütün malların, alınış-satılmasından, dəyişdirilməsindən və ya dəyəri ödənilmədən göndərilməsindən asılı olmayaraq, statistik dəyəri müəyyən edilir.

12.2. Malların statistik dəyəri idxal və ya ixracə dair bağlanmış müqavilələrin qiymətləri əsasında, Mərkəzi Bankın gömrük bəyannaməsinin buraxıldığı günə müəyyən etdiyi məzənnə üzrə ABŞ dolları ilə müəyyən edilərək vahid qiymət bazisinə gətirilir.

12.3. İxracın və ya idxalın statistik dəyəri alqı-satqı müqaviləsinə əsasən gömrük bəyannaməsində qeyd olunan malın göndərmə sərtlərinə uyğun olaraq hesablanır.

12.4. Malın göndərmə şərti, onun satıcı-ixracatçıdan alıcı-idxalatçıya çatdırılması ilə əlaqədar çəkilən xərclərin kim tərəfindən ödənilməsindən asılı olaraq malın sövdələşmə qiymətinin bazisini (əsasını) müəyyən edir.

12.5. Sövdələşmə qiymətinə o xərclər daxil edilir ki, satıcı göndərmə şərti üzrə onların ödənişini öz üzərinə götürərək hesab-fakturaya daxil edir.

12.6. Xarici ölkələrlə ticarət əməliyyatlarında tətbiq olunan göndərmə şərtləri Beynəlxalq Ticarət Palatası tərəfindən hazırlanmış və beynəlxalq ticarətdə istifadə olunan standart terminləri şərh edən qaydalar - Incoterms əsasında müəyyən olunur.

12.7. Gömrük statistikası göstəricilərinin müqayisəliliyini təmin etmək məqsədilə statistik dəyər ixrac olunan mallar üçün - FOB, idxal olunan mallar üçün - CIF qiymətlərlə müəyyən olunur.

12.8. FOB qiymətlərlə dəyərə malın dəyəri və malı ixrac edən ölkənin sərhədinə çatdırılması üçün çəkilən xərclər (daşınma və siğorta xərcləri) daxil edilir.

12.9. CIF qiymətlərlə dəyərə malın dəyəri, malı ixrac edən ölkənin sərhədinə qədər çatdırılması üçün çəkilən xərclər və malı ixrac edən ölkənin sərhədindən idxal edən ölkənin sərhədinə qədər çatdırılması üçün çəkilən xərclər daxil edilir.

12.10. İdxal və ixrac olunan malların statistik dəyərini müəyyən edərkən aşağıdakı qaydaları nəzərə almaq lazımdır:

12.10.1. ödəmə vasitəsi kimi istifadə olunmayan qeyri-monetar qızıl, qiymətli metallar, qiymətli daşlar, qiymətli metaldan kolleksiya əşyası sayılan sikkələrin statistik dəyəri onların kommersiya qiymətləri əsasında hesablanır;

12.10.2. tədavüldə olmayan banknotlar, qiymətli kağızlar, sikkələr nominal dəyərlə yox, onların istehsalında istifadə olunan kağız və metalın qiyməti, çapına və ştamplanmasına çəkilən xərclərlə qiymətləndirilir;

12.10.3. program təminatı və digər məlumatlar yazılmış informasiya daşıyıcıları, daşıyıcının və onda olan məlumatın qiyməti ilə dəyərləndirilir;

12.10.4. emal edildikdən sonra keçirilən malların statistik dəyəri, emal prosesində əlavə olunan dəyərlə yox, son məhsulun dəyəri ilə müəyyən edilir;

12.10.5. maliyyə lizinqi müqavilələri əsasında keçirilən malların statistik dəyəri, alqı-satçı müqavilələri ilə keçirilən analoji malların statistik dəyərinə uyğun olaraq müəyyən edilir. Maliyyə lizinqi müqaviləsində nəzərdə tutulmuş xidmətlərin (məsələn, kadr hazırlığı, texniki xidmət, cari təmir, maliyyə ödəmələri və s.) qiymətləri malın statistik dəyərinə daxil edilmir;

12.10.6. qaytarılan malların statistik dəyəri əvvəlki qiymətləri əsasında müəyyən edilir.

13. Malların miqdar uçotu

13.1. Malların miqdar uçotu beynəlxalq ticarət statistikasının əsas göstəricilərindən biridir və onların fiziki xarakteristikasını əks etdirir.

13.2. Gömrük statistikasında malların miqdar uçotunun aparılması üçün XİFMN-də göstərilən standart miqdar uçotu vahidləri tətbiq olunur.

13.3. Əsas miqdar ölçüsü malın çəkisi hesab olunur və gömrük bəyannaməsində göstərilən netto çəki əsasında kilogramla ifadə olunur.

13.4. Netto çəki dedikdə:

a) qablaşdırılmış halda daşınan mallar üçün:

- ilkin qablaşdırma (malın pərakəndə satışa təqdim olunduğu və istehlakına qədər onun ayrılmaz hissəsi olan qablaşdırma, məsələn, şüşə qablarda içkilər, ətir, dərman vasitələri, qutuda siqaret, çay və s.) nəzərə alınmaqla malın çəkisi;

- digər hallarda, qablaşdırma nəzərə alınmadan malın çəkisi;

b) qablaşdırılmamış halda (açıq, tökmə, qalaq halında) və ya boru kəməri vasitəsilə daşınan mallar üçün – malın ümumi çəkisi başa düşülür.

13.5. Malların miqdar uçotu XİFMN-də göstərilən əlavə ölçü vahidlərində də (ədəd, min ədəd, litr, kub metr, kvadrat metr, qram və s.) aparılır.

14. Tərəfdaş ölkələr

14.1. Xarici ticarət əlaqələrinin coğrafi bölgüsü tərəfdaş ölkələr üzrə aparılır.

14.2. Tərəfdaş ölkə kimi idxləda malın mənşə ölkəsi, ixracda isə malın sonuncu bəlli olan təyinat ölkəsi qəbul edilir.

14.3. Malın mənşə ölkəsi dedikdə, malın tamamilə istehsal olunduğu və ya malın mənşə ölkəsinin təyin edilməsi qaydası haqqında Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş meyarlar əsasında kifayət qədər yenidən emala məruz qaldığı ölkə nəzərdə tutulur.

14.4. Malın sonuncu təyinat ölkəsi dedikdə, ilk əvvəl hansı ölkəyə göndərilməsindən və yolda malın hüquqi statusunu dəyişə biləcək istənilən kommersiya sövdələşməsindən və digər əməliyyatlardan asılı olmayaraq, malın çatdırılmalı olduğu axırıncı ölkə hesab edilir.

14.5. Ərazisindən Azərbaycan Respublikasına mal və nəqliyyat vasitələrinin yola salındığı ilk ölkə göndərən ölkə, xarici ticarət əməliyyatının Azərbaycan Respublikasının rezidenti olmayan tərəfdaşının daimi yaşadığı və ya qeydiyyatda olduğu ölkə isə ticarət edən ölkə hesab edilir.

14.6. Malın təyinat ölkəsi bilinmədikdə, ixracın uçotu ticarət edən ölkə üzrə aparılır.

14.7. Aşağıdakı hallarda idxalın uçotu göndərən ölkə üzrə aparılır:

a) idxal olunan anda malın mənşə ölkəsi məlum olmadıqda;

b) mal “təkrar idxal” gömrük proseduru altında yerləşdirildikdə;

c) XİFMN-nin 97-ci qrupuna (İncəsənət əsərləri, kolleksiya əşyaları və antikvariat) daxil olan mallar idxal olunduqda.

14.8. Malın mənşə ölkəsi və göndərən ölkə məlum olmadıqda, idxalın uçotu ticarət edən ölkə üzrə aparılır.

15. Gömrük statistikası göstəricilərinin yayımı

15.1. Ölkənin xarici iqtisadi münasibətlərinin vəziyyətini xarakterizə edən xarici ticarət əlaqələrinə dair statistik məlumatlar “Xarici ticarətin gömrük statistikasının nəşr olunması Qaydası”na uyğun olaraq yayılır.

15.2. Nəşr olunan gömrük statistikası məlumatlarına inamın artırılması və göstəricilərin düzgün şərh olunması üçün:

a) statistik nəşrlərə göstəricilərin yığılma mənbələri və işlənməsi metodları barədə məlumatlar daxil edilir;

b) nəşrlərin dərc olunma vaxtı barədə əvvəlcədən məlumat verilir;

c) istifadəçiləri daha dəqiq və düzgün məlumatlarla təmin etmək məqsədilə gömrük statistikası göstəriciləri müntəzəm olaraq (əlavə məlumat daxil olduqca) yeniləşdirilir.

15.3. Ölkələrarası bağlanmış müqavilələrə uyğun olaraq tərəfdaş ölkələrlə məlumat mübadiləsi aparılır.

16. Məlumatların məxfiliyi

16.1. Dövlət idarələri, müəssisələr, təşkilatlar və şəxslər tərəfindən gömrük orqanlarına təqdim olunan məlumatlar yalnız gömrük məqsədləri üçün istifadə olunur.

16.2. Gömrük bəyannaməsinin xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçısı ilə bağlı məlumatları konfidensial (kommersiya sırrı) sayılır.

16.3. Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktları ilə müəyyən olmuş qaydada digər gömrük statistikası göstəriciləri də məxfi və konfidensial məlumatlara aid edilə bilər.

16.4. Məxfilik və konfidensiallıq rejiminin tətbiqi nəticəsində gömrük statistikası göstəricilərinin təhrif olunmasının qarşısını almaq, habelə gömrük statistikasının

tamlığını təmin etmək məqsədi ilə məxfi və konfidensial məlumatlar ümumi yekunda nəzərə alınmaqla XİFMN-nin ayrıca mal kodu səviyyəsində göstərilmir.

16.5. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçısının həyata keçirdiyi əməliyyatlar haqqında məlumatların üçüncü şəxsə verilməsi qadağandır.

17. Göstəricilərin müqayisəliliyinin təmin edilməsi

17.1. Gömrük statistikası göstəricilərinin dəqiqliyinin artırılması və beynəlxalq müqayisəliliyi təmin etmək məqsədilə məlumat mübadiləsi aparılan tərəfdaş ölkələrlə ikitərəfli qaydada göstəricilərin müqayisə olunması həyata keçirilir.

17.2. Göstəricilərin müqayisə olunmasını həyata keçirmək üçün müəyyən zaman intervalı (aylıq, rüblük, illik) seçilir və həmin dövrdə Azərbaycan Respublikasının tərəfdaş ölkə ilə xarici ticarət əlaqələrinə dair göstəriciləri müqayisə olunur və fərqli göstəricilər müəyyən edilir.

17.3. Gömrük statistikasına dair göstəricilərdə fərqlərin yaranma səbəbləri aşağıdakılardır:

17.3.1. gömrük statistikasının əhatə etdiyi göstəricilər sisteminin müxtəlifliyi (müxtəlif ölkələrdə gömrük statistikasına daxil edilən və daxil edilməyən malların siyahısı müxtəlif ola bilər);

17.3.2. malların statistik dəyərinin vahid qiymət bazisina gətirilməsi (statistik dəyərin CIF və ya FOB qiymətlərlə hesablanması);

17.3.3. eyni mal təsnifatının fərqli təfsir olunması;

17.3.4. eyni malın statistik dəyərinin fərqli olması (məsələn, müxtəlif valyuta məzənnəsi tətbiq edilməsi səbəbindən);

17.3.5. məxfi məlumatların müəyyən edilməsi və onların uçotunun aparılması qaydalarının fərqli olması;

17.3.6. statistik müşahidə həddinin fərqli olması;

17.3.7. tərəfdaş ölkənin təyin olunması üçün müxtəlif qaydaların tətbiq olunması;

17.3.8. eyni əməliyyata aid olan göstəricilərin fərqli zaman intervalına daxil edilməsi (bir ölkədə ilin sonunda ixrac edilən mal idxlə olunan ölkədə növbəti ilin əvvəlində bəyan oluna bilər);

17.3.9. gömrük bəyannaməsi tərtib edilərkən malın mənşə ölkəsi, miqdarı, dəyəri, kodu barədə düzgün olmayan göstəricilərin daxil edilməsi.

17.4. Gömrük statistikası göstəriciləri müqayisə olunduqdan sonra fərqli göstəricilər araşdırılır, fərqlərin yaranma səbəbləri müəyyən olunur və zəruri hallarda məlumat bazasına düzəlişlər edilir.